

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
YAYINLARI

DİYANET DERGİSİ

DİNİ, İLMİ, EDEBİ, MESLEKİ
AYLIK DERGİ

İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşlerini
Etilen İdare Eden Sorumlu Müdür

MEHMET KERVANCI

Dini Hizmetler ve
Din Görevlilerini Olgunlaştırma
Dairesi Başkanı

Ayyıldız Matbaası A.Ş.
17 75 92 - 17 25 24 - Ankara

Mizanpaj
Grafik Stüdyo S 17 00 26 - Ankara

EYLÜL - EKİM 1975
CİLT: XIV — SAYI: 5

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ALLAH
İNSANLARDAN
BİR TAKIMINI
DOĞRU YOLA
ERİŞTİRDİ,
FAKAT BİR TAKIMI DA
SAPIKLIĞI HAKETTİ,
ÇÜNKÜ BUNLAR
ALLÂH'I BIRAKIP
ŞEYTANLARI
DOST EDİNMIŞ
VE KENDİLERİNİ
DOĞRU YOLDA
SANMIŞLARDI.

(el-A'râf: 30)

İNSAN VÜCUDU

Mesut SÖZGEN

Bir nuffeden
yaratılmış olan insan
Allâh'ın
âyetlerindedir. En
yakın âyet de nefistir.
Allâhu Teâlâ Kur'ân-ı
Kerîm'inde onu
düşünmemizi
emretmiş, şöyle
buyurmuştur:
"NEFİSLERİNİZDE
NİCE ÂYETLERİMİZ
VARDIR. ONLARA
İBRETLE BAKMANIZ
GEREKMEZ Mİ?"⁽¹⁾

Bu konuda Hz. Ali de:

"Sen kendini küçücük bir
cisim mi sanırsın?

Halbuki sende büyük bir
âlem toplanmış, dürülmüştür."

buyururlar.

Hoşça bak zâtına kim,
zübde-i âlemsin sen,

Merdüm-i dîde-i ekvân
olan âdemsin sen."

Şeyh Galip

(1). ez-Zariyat: 21.

Vücûdumuzun yapısı ve organlarımızın çalışmaları bir elektronik beyin veya herhangi bir mekanik îcattan daha karışık ve hassastır. Vücûdun biçimi ve işlemeşi o şekilde ayarlanmıştır ki, neticede inanılmaz derecede tesirli, her hareketi yapabilir bir yapı meydana gelmiştir. O ince plânlanmış, çok teferruatlı üstün bir yapıdır ve yapı taşları da hücrelerdir. İnsan vücûdu 60 milyar hücreden yapılmıştır. Birbirine benzeyen hücreler, dokuları; dokular da organ sistemlerini meydana getirirler. Vücud dediğimiz bu hücreler toplumunda, fertlerin (hücrelerin) birbirleriyle olan ilişkilerindeki intizam, bu intizamın işleyiş tarzı, fertlerin vazifelerine intibakı, her ferdin kendi sahasına riâyeti, birbirine hürmeti son derece disiplinli ve şuurludur².

Hücrenin büyük ve şaşırtıcı özelliklerinden biri, kendi küçüklüğü ile görevinin büyüklüğü arasındaki oransızlıktır. Hücre, milyonlarca bir santimetreküplük bir dokuya sığacak kadar küçüktür. Fakat, herbirinin içinde, tahmin edilemeyecek güçle çalışan ve mükemmel bir şekilde iş bölümü yapılmış bir kimya lâboratuvarı vardır. Bu lâboratuvar'ın mücidi ve inşâ edeni kimdir?

Çoğumuz insan vücûdunun sadece dış görünüşü hakkında bir fikre sâhibiz, fakat onun iç yapısını, çalışma şeklini anlamak için vakit ayıranlarımız azdır. Halbuki, insan vücûdunu anlamak, ona karşı hürmet ve hayranlık duyguları uyandırır. Ve böyle bir takdir ve hürmet duygusu, hepimizi onun yaratıcısına karşı daha büyük bir huşûa sevketmektedir².

(2) Cleveland Clinic, Araştırma Bölümü IRVINE H. PAGE, M. D. İnsan Vücudu 1. Fasikül, s. 3. Yörük Mat. İstanbul 1969.

(3) Prof. Şaffet Solak, Tek Yol, sayı: 2, s. 4.

Hücrelerin içinde bulunan GEN (gène) dediğimiz varlıkların hârikulâdeliği de, hayâtın baştan sona kadar takdir edilmiş olduğunu haykırmaktadır. Bir gen, minicik bir şeydir. Dünyada yaşayan bütün insanların menşelerinde bulunan gen'lerin hepsini bir araya toplayabildiğimizi farzedelim. İşte bunların hepsini bir dikiş yüksüğünün içine sığdırabiliriz. Halbuki, her canlı hücrenin içinde bir gen vardır. Gen, bütün insanların, bütün hayvanların, bütün nebatların kendilerine has karakterlerini tâyin eder. Üç milyar insanın, her birinin öbüründen farklı olan husûsiyetlerini muhtevî gen'ler için bir dikiş yüzüğü... Bu çok şaşırtıcı bir şeydir. Fakat, bu bir hakîkattir.

Tekâmül dediğimiz değişim, hücrenin içinde, gen'leri ihtiva ve nakleden bu cevherde başlar. Böyle ültramikroskopik bir gen'in, bütün dünya üzerinde hayâta yön vermesi, ona kumanda etmesi... Bu öyle bir sanat ve ön-görülüktür ki, bunu ancak yaratıcı bir zekâ yapabilir. Başka hiçbir faraziye, vâkıaların gerçeğe uygunluğu karşısında değer ifade edemez⁴.

ŞAHSİYET'İN DAMGASI

İnsan vücudunun bir özelliği de dış görünüşünde farklılık olmasıdır. Dünya yüzünde üç milyar insan yaşar. Hiçbir insan diğerine benzemez. Herkesin dış görünüşünün kişisel belirtisidir. Ve onu gelmiş geçmiş insanlardan ayırır. Bir kimseyi diğer insanlardan ayıran belirtiler pek çoktur. Vücudun dış görünüşündeki karakteristik noktaların başta geleni parmak uçları derilerinin çizgileridir. Bu çizgiler ter bezleri tarafından nemli tutulduklarından, her dokunulan yere değişmeyen işaretler bırakırlar. Hiç kimse nin parmak izi diğer birinin kine benzemez. Bunun için parmak izleri polis'in suçluları takipte kullandığı en sağlam metottur. Amerikan Gizli Polis Teşkilâtı (FBI)'nda 169 milyon parmak izi vardır. Bunların hiçbirisi diğerine benzememektedir⁵. Bir santimetrekarelik parmak derisine milyarlarca değişik ve birbirine benzemeyen deseni çizen hangi sanatkârdır?

(4) A. Cressy Morrisson, İnsan Yalnız Değil (Niçin Allah'a İnanıyorum), Ter: M. Ş. Eygi Mat. İstanbul 1966.

(5) İnsan Vücudu, Fasikül: 2, s. 32.

ISKELET

İnsan iskeleti, eklemler ve kaslarla birbirine tutturulmuş, her türlü harekete imkân veren bir kemik kulesidir. Meselâ bir yüksek atlama sırasında kemikler büyük bir basınca karşı koyarlar. Kemiklerin bu dayanıklılığı mantık ölçülerimizin çok üstündedir. Kemiğin yapısındaki inceliğe rakip olabilecek bir bina henüz yapılamamıştır.

SİNİR SİSTEMİ

İnsan vücûdunda, alıcı ve emir götürücü uyarıların girift mekanizması, sinir sistemini teşkil eder. Beyin bu sistemin merkezidir. Vücûdun bir hareketi yapması için gerekli uyarı sinirlerde saniyede 100 km. hızla gitmektedir. Bu emir, kasta birtakım kimyasal değişiklik yapmakta ve bunun sonucu kas, kasılmaktadır. Olayın mahiyeti henüz tam mânâsıyla aydınlanmamıştır.

Beyinde 10 milyar kadar sinir hücresi vardır. Her sinir hücresinin diğer sinir hücresiyle 25 bin şekilde bağlantısı mevcuttur. Bu kadar hassas ve karışık makina yapmaya kalkışsak, bu makinanın bütün dünyayı kaplıyacak kadar büyük olması gerekir.

Sinir sistemi; vücutta antenleri gerilmiş, duyan, hisseden, reaksiyon gösteren, de-

vamlı mesajlar alıp yollayan, kısaca vücûdun ihtiyaçlarını ve meselelerini halleden bir mekanizmadır.

Sinir sistemi, sinir hücreleri (nöronlar) ve glia denilen hücrelerden meydana gelmiştir. Beyin ve omurilik sistemin başlıca çalışma merkezleridir. Bu iki yerden geniş bir sinir şebekesi vücûdun her yanına dağılır. Beyin, kalın bir kutu gibi olan kafatası içindedir. 45 cm. uzunluğunda olan omuriliğin eni 1 cm.'den biraz büyüktür. Omurilik, ortalarında boru gibi bir boşluk bırakan omurga kemiklerinin içine yerleşmiştir. En alttaki bel kemiği boğumundan beyine kadar giden bu insan kablosu, insanoğlunun yapabileceği en nazik makinadan daha hassas ve dakiktir. Omurilik üç kat koruyucu zarla sarılıdır. İki kat arasında sıvı vardır. Zarlar arasındaki sıvı ile beraber bel kemiği içine yerleşmiştir. Bu suretle darbelere karşı korunmuştur. Vücûdun diğer bölgelerine 31 çift ana sinir yoluyla dağılır. Beyinden de 12 çift ana sinir kanalı çıkar. Sinirler bölgelerindeki cildin, kasların, kan damarlarının, kemiklerin, yâni vücûdun tümünün en ücra noktalarına ulaşırlar. Her sinir kendisine gelen uyarmaları elektro kimyasal işâretler halinde nakleder. Sinir sistemi içinde dalgaların hızı saniyede 110 metreyi bulur.

Hissedici nöronlar vücûdun her tarafından beyine mesajlar yollarken, motor nöronlar o anda beyinden kaslara, onları harekete geçiren emirleri iletirler. Motor nöronların liflerinin bittiği noktada uyarma sonucu asetilkolin denilen bir kimyasal madde ifraz olur.. Bu madde kas lifini harekete geçiren maddedir. Kas kasılınca kolinesteraz denilen bir başka madde, bir enzim meydana gelir ve asetilkolin'in tesirini siler. Eğer yeni bir uyarma gelirse olay aynı sıra ile devam eder.

Bir sinir lifi saniyede 10 bin uymayı, hem de arada dinlenmek şartıyla nakleder. Saniyenin binde biri bir zaman içinde, sinirle ilgili binlerce reaksiyon meydana gelmektedir.

Beyin, uykumuz esnasında da faâliyettedir. Solunum sistemini ve kalb atışını ayarladığı gibi, halledilmemiş günlük meseleleri de uyku halinde iken çözmekle meşguldür. Beyindeki sinir hücreleri 24 saat çalıştıkları için, insan vücûdunda bulunan oksijenin %20'sini kullanırlar. Vücûdun diğer dokularındaki tamir gücü beyinde yoktur. Doğan çocukta ne kadar nöron varsa ölene kadar böylece kalacaktır.

İnsan beyni son derece kısa bir zaman içerisinde yüzlerce olayı tesbit eden ve tep-

kilerini de o anda gösterebilen müthiş bir makinadır.

Sinir sisteminin iradeye bağlı kontrollerinin yanıbaşında, vücûtda bir başka sinir sistemi daha vardır. Bu sistem, kan damarı duvarlarını, sindirim sistemini, akciğerleri ve kalbi kontrol eder. İç salgı bezlerinin salgılarını yönetir. Otonom (kendi kendini kontrol eden sistem) diye adlandırılan bu sistem şuur dışı reaksiyonları gece ve gündüz, bizden habersiz yerine getirir.

İnsanın sinir sistemi, 10 wattlık bir ampulü yakmak için gerekli enerji ile işleyecek derecede ufak bir beyinle, en gelişmiş ve faydalı elektronik hesap makinasından binlerce defa daha mükemmeldir.

DOLAŞIM

Vücuttaki damar ağı,kanı vücûdun her noktasına götüren yüz bin km. uzunluğunda bir boru sistemidir. Bu sistem bir ömür boyu, yıllarca durup dinlenmeden çalışan, bir dakika durması sonumuz demek olan kalb pompasıyla oksijenli kanı dokulara, kirli kanı da dokulardan kalbe taşır. Kanın sonsuz dolaşımını, yorulmayan bir kas olan, kalb sağlar. Kalb bir yumruk büyüklüğünde olup, vücûdun canlılığının ana organıdır. Bu pompa sayesinde kan vücûtta her gün bir defa devreder.

Böylece, her gün takriben 5-6 bin litre kan pompalanmış olur.

En büyük şehrin, en işlek caddesindeki trafik faaliyeti, insan vücûdunun devamlı çalışması yanında kıyaslanamayacak kadar hafif kalır. Vücûdumuzun milyarlarca hücrelerinde, gece ve gündüz devam eden çalışma akılları durduracak kadar fazladır. Faâliyet uykusu sırasında biraz hafiflese de tamamen durması düşünülemez. Faâliyetin tamamen durması "ölüm" demektir.

Taze kanın sol kulakçığa (atrium) girdiği an kalb atışının durduğu andır. Bu süre saniyenin beşte üçü kadar devam eder ve "kalbin dinlenme ânı" olarak tarif olunur. Sol kulakçığa birinci girişle ikinci girişine kadar geçen girift ve karışık ameliyenin tamamını kan, 20 saniye gibi inanılmayacak derecede kısa bir zamanda tamamlar.

SİNDİRİM SİSTEMİ

Ağızdan anüs'e kadar kıvrılarak giden 9-9,5 m. uzunluğunda bir kanaldır. Sindirim faaliyeti de vücûdumuzdaki diğer bazı fonksiyonlar (kanama, kırılan kemiğin iyileşmesi vs.) gibi bizim irademiz dışındadır. Yemeği çiğneyip çiğnememek elimizde olduğu halde, tükrük guddelerinin faaliyeti elimizde olmayan bir işlemdir.

Alınan besinlerin mideye gitmeleri ağırlıkları sebebiyle değildir. Başaşağı olarak yediklerimiz de midemize gider. Bunu yemek borusu boyunca kasılıp gevşeyen kasların hareketleri temin etmektedir. Birbirini takip eden dalgalar halindeki bu kas hareketine "peristaltik" dalga denir ve ağızdan anüs'e kadar devam eder.

Gıda maddelerini yumuşatmak üzere midenin salgıladığı hidroklorik asit, son derece tesirli ve güçlü olup bir kerten mendili bile eritebileceği halde, mide duvarlarını tahrip edemez. Çünkü midenin duvarlarındaki "mukus" adı verilen madde tahribe ve asidin bütün tesirlerine karşı koymaktadır.

Karaciğerin amino asitlerden meydana getirdiği yeni bir tertipteki protein maddeleri vücûdun diğer hücrelerinin yenilenmesinde olduğu gibi, bütün sindirim sistemi mukozasının, yâni yemek borusunun iç yüzünün her üç günde bir yenilenmesini sağlar.

Sindirim sisteminin çalışmasını sinir sistemi düzenler. Bu muazzam çalışma, sinir hücrelerinin beyin ile sindirim sistemi arasında getirip götürdükleri mesajlarla olur. İnsan hiçbir sûretle bu otomatik kontrol sistemine karışamaz. Ancak, bu sinir sistemi görev yaparken geçirdiği-

miz öfke, korku, gerginlik ve huzursuzluk gibi hisler sindirime tesir eder.

Asabî durum sadece sindirim sistemine tesir etmekle ve ülser meydana getirmekle kalmaz. Asabiyet insan vücûdunda, deri hastalıklarından kalb durmasına kadar her yönde hırpalayıcı rol oynar. Buna rağmen asabî durumun sindirim sistemi ve faâliyeti üzerindeki tesirinin diğerlerinden çok fazla olduğu da bir gerçektir. Bunun sebebi, bu sistemin çapraşık ve karışık olmasıdır. Çok teferruatlı bir makinenin bozulması halinde tamirinin güç olması gibi...

Sindirim sistemi makinası, günün 24 saatinde aynı randıman ve titizlikle çalışır. Cenâb-ı Hak bu sisteme vücûda lâzım olan besini alırken, bir de yemek yeme zevkini ilâve etmiştir. Bu sûretle vücûda gıdanın alınması, bir mecburiyet, bir alışkanlık olmaktan başka zevkli bir iş haline getirilmiştir.

BÖBREKLER VE AKCİĞERLER

Vücut dışarıdan besin, su ve oksijeni almak ihtiyacındadır. Dışarı atması gereken zehirli maddeleri atmazsa, kendi kendini zehirler. Akciğerler yoluyla dışardan oksijen alır ve karbondioksidi dışarıya veririz. Böbrekler ise,

fazlalıkları idrar şekline sokarak dışarıya atmaya yararlar.

Akciğerlerin, vücûdun milyonlarca hücresinin talep ettiği oksijeni toplu bir şekilde içine alabilmesi incecik ve üstüste zarlardan yapılmış olmasındandır. Kan yoluyla hücrelere giden oksijen, vücûda enerji veren maddelerin yanmasını ve enerjinin meydana çıkmasını sağlar.

Böbrekler de her gün, vücut ağırlığının iki misli sıvıyı "nefron" denilen ufacık ve sayıları milyonları aşan süzgeçler yoluyla süzer. İş bölümü kabiliyetleri fazla olan nefronlar, sıvıların yararlı olanlarını ayırır ve onları tekrar kana yollar.

Akciğerler son derece hafiftirler. Normal bir insanın akciğerinde 300 milyon kadar alveol denilen, elâstikî kabiliyeti olan, nemli hava torbacığı vardır. Beyinden gelen bir emirle göğsün şişmesi ve inmesi ânında, alveoller genişler veya büzülürler. Alveol hücreleri ince bir zar içerisindedir. Solunum alanları büyükçe bir oda kadardır. Kan karbondioksitten başka, istenmeyen azot bileşikleri, fosfat ve sülfatlar gibi çeşitli maddeleri de dışarıya atmak ister. Bu artıkları ateşin küllerine benzetebiliriz. Bu küllerin hücre fırınlarında temizlenmesi görevini böbrekler yapar.

ORGAN NAKLI

Böbrekler ve akciğerler, nakline çalışılan organlardır. Fakat, bir insandan diğerine geçirilen dokular genellikle ölüme mahkûm olmuşlardır. Her insanın doğuştan özellikleri vardır. Bu şahsiyet belirtisi onun tâ hücrelerine ve proteinlerine kadar yayılmıştır. Bu sebeple doku nakledildiği vakit, alıcısı tarafından "yabancı" olarak karşılanmaktadır. Vücûdun itici silâhlı hücreleri, aynen mikroplarla döğüştükleri gibi, eklenen parçaya da karşı çıkmakta, düşman muamelesi yapmaktadırlar. Alıcı vücûdu yabancıya karşı tam mânâsıyla ve ahenkli bir şekilde alıştırmamızın formülü ve yolu henüz bulunamamıştır. Röntgen ışınları ve bâzı ilâçlarla karşı reaksiyon önlenemilmekte ise de, (X) ışını ve kuvvetli ilâçlar lenflerdeki antikoları imha ederek aynı zamanda vücuttaki mikroplara karşı savaşı da durdurur.

Duyu organları, iç salgı bezleri, çocuğun ana rahminde bir tek hücreden meydana

gelişi, ayrı ayrı, uzun uzun üzerinde durulacak hususlardır. İnsan vücûdu araştırıldıkça, onun yeni ve inanılması güç mekanizmalara sâhip bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Hiçbir âlet, insan yapısının kabiliyetlerine erişememiştir. Ünlü bir hekim olan Charles Bradford şöyle diyor:

"— Doktor, elin anatomik mükemmeliyetini, kulağın işitme mekanizmasını, gözdeki hassas tabaka olan retina'nın gücünü, beynin kabiliyetini görerek, onu yaratan gücün büyüklüğünü anlayabilir."

Bugüne kadar, zaman zaman hepimizi hayretler içinde bırakan buluşlar olmuş, âletler yapılmıştır. Ancak, hayretimize sebep olan âletler, makineler ve cihazlar, nihayet bir başka âlet, makina ve cihazla kıyaslanabilmiştir. Ancak "insan" denilen Allah yapısı makina ile insanın yaptığı herhangi bir cihazın kıyaslanması mümkün olamamaktadır. Böyle bir karşılaştırma vücud makinasının erişilmezliğini ortaya koymaktadır.